Knjiga o Jobu kao paradigma ljudskog života

Glumac, Vanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:025638

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti

Vanja Glumac

Knjiga o Jobu kao paradigma ljudskoga života

Završni rad

Mentorica: Doc.dr.sc. Marica Liović

Osijek, 2015.

SADRŽAJ

1. SAŽETAK..... 3
2. UVOD.....4
3. PODJELA KNJIGE O JOBU.....5
   3.1.OPĆA OBILJEŽJA I GLAVNA TEMATIKA.....6
4. PARADIGMA.....7
5. JOB KAO PRAVEDNI PATNIK.....7
6. STRUKTURA.....8
   6.1.DIJALOZI.....8
   6.2. POHVALA MUDROSTI.....9
   6.3. MOTIV SPOZNAJE KROZ ŠUTNJU.....9
   6.4. JOBOVI PRIJATELJI.....10
   6.5. BESJEDE (poglavlja 3-27).....11
7. BOŽJA PRAVEDNOST U LJUDSKOM ŽIVOTU.....12
   7.1. IZDRŽLJIVOST/STRPLJENJE.....12
   7.2. MOTIV ZASLUGE.....13
   7.3. MOTIV PATNJE.....14
8. KNJIGA O JOBU I OSTALA DJELA SVJETSKE KNJIŽEVNOSTI.....15
9. ZALJUČAK.....17
10. LITERATURA.....18

SAŽETAK

U ovome se radu prikazuje Knjiga o Jobu kao paradigma ljudskoga života. U prvome ću dijelu navesti neke od općih karakteristika same poeme, a zatim ću navesti konkretne probleme suvremenosti koji se mogu povezati s Knjigom o Jobu. Svatko od nas može u sebi prepoznati Joba jer ne postoji osoba koja se u nekom trenutku svog života nije susrela s patnjom koja je postala nerazumljiva ili teško shvatljiva. Glavno pitanje koje se proteže kroz ovaj rad jest pitanje ljudske egzistencije te odakle jednom čovjeku snage da proživi sve nedaće i probleme koje mu život pruža bez da digne ruke od sebe i Boga.

Ključne riječi: Knjiga o Jobu, patnja, paradigma, život, zasluga

1. UVOD

Knjiga o Jobu jedno je od značajnijih djela svjetske književnosti. Ono, što Knjigu o Jobu čini posebnom nije samo snaga jezika, precizno opisivanje pojedinih likova, pokretljivost prikaza u epsko-narativnom početku i završetku, u dramatsko živom razgovoru s prijateljima, pasionirana lirika, nego, na poseban način tema sadržaja koja je uvijek aktualna.

Radi se o napetosti ljudskoga života, o pitanju pitanja, koje je staro koliko i samo čovječanstvo. Pitanje je to nepravde i predrasuda ljudskoga života. Pitanje paradigme čovjeka, Joba, u kojem se, kroz slike patnje, može prepoznati svatko od nas.

Kao u rijetko kojoj drugoj biblijskoj knjizi, kod Joba pronalazimo proživljen, propaćen i na poseban način, kroz dijaloge s Bogom i prijateljima, prodiskutiran temeljni problem ljudske egzistencije - "kako dalje kada nas pogodi patnja i kada nemamo kamo?“

Glavno i temeljno pitanje koje se pobuđuje u čitatelju prilikom čitanja Knjige o Jobu jest: "Otkud tom čovjeku snaga da izdrži patnje, a još više odakle mu hrabrosti da tako odlučno uđe u obračun s Bogom, iznoseći protiv njega i najteže optužbe?“ S druge strane, čovjek suosjeća s Jobom jer osjeća kako svijet i danas podsjeća na kaotično stanje u kojemu dominira patnja i smrt. I danas, kao i u Jobovo vrijeme, često trijumfiraju okrutnost i zloća moćnika nad nemoću pravednih, dok se čini da se Bog zatvorio u šutnju. Upravo o temi patnje te paradigmi ljudskoga života krozlik Pravednika Joba govori i ovaj rad.

2. PODJELA KNJIGE O JOBU[1]

1) Proslov u prozi (1,1-2,13)
2) Tri ciklusa rasprava:
   a) Jobova tužaljka (3)
   b) Prvi ciklus:
      Elifaz(4-5)
      Jobov odgovor (6-7)
      Bildad (8)
      Jobov odgovor (9-10)
      Sofar (11)
      Jobov odgovor (12-14)
   c) Drugi ciklus:
      Elifaz (15)
      Jobov odgovor (16-17)
      Bilidad (18)
      Jobov odgovor (19)
      Sofar (20)
      Jobov odgovor (21)
   d) Treći ciklus:
      Elifaz (22)
      Jobov odgovor (23,1-24,17.25)
      Bildad (25,1-6;26,5-14)
      Jobov odgovor (26,1-4;27,1-12)
      Sofar (27,13-23;24,18-24)
      Pjesma o mudrosti (28)
      Jobova konačna obrana (29-31)
      Elihuovi govori (32-37)
3) Jahvin odgovor iz vihora:
   a) Prvi govor (38-39)
      Job se pokorava (40,1-5)
   b) Drugi govor (40,6-41,34)

[1]HARRINGTON, W. *Uvod u Stari zavjet - Spomen obećanja*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993, str. 280.-281.

Job se kaje (42,1-6)

4) Epilog u prozi (42,7-17)

2.1. OPĆA OBILJEŽJA I GLAVNA TEMATIKA

Knjiga o Jobu pripada razdoblju kada je misao o osobnoj nagradi u ovom životu nailazila na nepremostive poteškoće (Harrington, 1993:279). Ime knjige izvodi se od hebrejskog korijena aj6 (zavađen, gdje je otac). *Gramatički oblik sličan ovom imenu je ime edomskog kralja Jobaba* (Lovrinčević, 2010:143). Knjiga je sastavljena od 42 poglavlja, od kojih su prolog i epilog u prozi (Job 1-2;42,7-17), a glavni dio je poezija.

Glavna osoba drame je Job. *On je bio Izraelac nadahnut proročanskim djelima i porukama mudraca, junak drevnog doba koji je vjerojatno živio u vrijeme izraelskih rodozačetnika na granici Arabije i Edoma* (Lovrinčević, 2010:144). O vremenu u kojem je živio ne zna se mnogo. U to se vrijeme naglašavala sudbina pojedinca.

U jeruzalemskoj Bibliji navodi se kako je vrijeme nastanka knjige vjerojatno 5. stoljeće prije Krista. Pisac obrađuje slučaj pravednika koji trpi. Spominje se tradicionalni nauk o ovozemaljskoj naplati. Po tom nauku čovjek već na zemlji biva nagrađen ili kažnjen za svoje čine. Tradicija govori o Jobu kao pravedniku koji je ostao vjeran Bogu u izuzetnoj kušnji. Pisac se poslužio tom drevnom pripoviješću kako bi dao okvir svojoj knjizi.

U ovome se djelu, na tragičnoj sudbini naroda postavja „par excellence“ egzistencijalistička pitanja o smislu ljudskoga života, religiji, moralu nesreći i sreći. Knjiga o Jobu poema je koja spada u korpus mudrosne književnosti, a dijelimo ju na dva dijela. Ta dva dijela su prozni dio, u koji uvrštavamo prolog i epilog te poetski dio.

Prozni dio Knjige o Jobu stariji je od njenih poetskih dijelova. Prema Harringtonu, zgoda o Jobu, odnosno prozni dio poeme, morala je kružiti usmenom predajom mnogo godina prije nego li je zapisana u obliku u kojem je do nas došla, u obliku koji danas poznajemo. Govoreći o proznom dijelu poeme, jasno se uočava odjek od tradicionalističkog, vječnog problema ljudskoga postojanja. Analizirajući upravo taj, poetski dio, primjećuje se više interpretacija jedne te iste teme koje su umjetnički povezane, a malo po malo razotkrivaju tragičan aspekt goleme ljudske boli iz koje izvire mudrost života.

3. PARADIGMA

Govoreći, nadalje, detaljnije o paradigmi života u Knjizi o Jobu, trebali bismo prvo odrediti značenje riječi paradigma. *Paradigma je skup pravila i metoda koji karakteriziraju neku znanost ili disciplinu* (Rječnik stranih riječi, 2000.:971). Da bih na primjeru pokazala značenje riječi paradigma, a samim time ju povezala s Knjigom o Jobu, poslužila sam se primjerom obojanih naočala. Ukoliko npr. paradigma ima zelenu boju oni koji gledaju kroz zelene naočale vidjet će svijet obojen u zelenim tonovima i sve dok ne skinu zelene naočale sve će im se činiti zeleno i za to će staviti ruku u vatru. Tek kada skinu "zelene naočale" shvatit će da stvari nisu nužno u zelenom tonu već poprimaju drugačije tonove ovisno o novim naočalama koje stave. Paradigma se stvara preko informacija i iskustava u najranijem djetinjstvu pa nadalje u životu. Autoriteti su oni koji nameću paradigme.

Jobovi prijatelji su živjeli u „svijetu obojenih naočala". Oni su zastupali svoja učenja i stajališta. Oni su osobe koje prihvaćaju klasično učenje bez pogovora te ne dopuštaju mogućnost da to učenje Job u svom slučaju ne prihvaća. Postavlja se pitanje, koja je uopće paradigma današnjeg ljudskog života i može li se ona jasno odrediti? Svaka osoba je odgojena na drugačiji način i s drugačijim stajalištima. Možemo li suditi nekome ako ne razmišlja kao mi? Je li na nama da, poput Jobovih prijatelja, gledamo samo svojim naočalama i ne dozvoljavamo okolini da nam pokaže da stvari mogu biti i drugačije? Upravo se odgovorom na to pitanje otkriva prava stvarnost današnjice. Najlakše je osobu osuditi i odbaciti jer ne razmišlja kao mi, no je li to pravi put?

4. JOB KAO PRAVEDNI PATNIK

Jedna od glavnih tema ove poeme jest tema Joba kao pravednoga patnika koja se temelji na njegovim osobnim patnjama i bolima, dok je čitavo djelo koncipirano pomoću dvije suprotnosti: šutnje i obrane. Kada govorimo o Jobovoj obrani, tada je zapravo riječ o progovaranju iskrenosti Patnika pravednika iz koje se vidi Jobov odnos prema ljudima i radu uz vječno prisutnu bogobojaznost koja ispunjava cijeli njegov život. Jobova obrana sadržana je u poetskom dijelu poeme, dok se on obasut optužbama suprotstavlja svima dosežući tako sferu svoga osobnog postojanja i mudrosti. To jasno uočavamo u sljedećem citatu:

(…) Zar sam ikad u društvu laži hodio,
zar mi je noga k prijevari hitjela?
Nek' me na ispravnoj mjeri Bog
izmjeri
pa će uvidjeti neporočnost moju!
Ako mi je korak s puta kad zašao,
ako mi se srce za okom povelo
ako mi je ljaga ruke okaljala,
neka drugi jede što sam posijao,
neka sve moje iskorijene izdanke! (…)
(Job 31, 5-8)

Job proklinje dan kada se rodio te pouzdanje vidi jedino u Bogu, a spas vidi samo u smrti.

"Kamo sreće da mi se zadavit'!
Smrt mi je od patnja mojih draža.
Ja ginem i vječno živjet' neću;
pusti me, tek dah su dani moji!"
(Job 7, 15-16)

Ovaj citat nam jasno ukazuje na to da Job direktno priznaje smrt kao izbavljenje iz patnje.
Bez imalo sumnje iščitavamo jedno od glavnih pitanja svijeta i onoga što on sadrži u dubinama svoje unutrašnjosti. Odgovor na to pitanje nedvojbeno glasi da svijet biva obojan vječnim pitanjem života i smrti.

5. STRUKTURA

5.1. DIJALOZI

Postojeću tajanstvenost ova poema naziva mudrošću želeći time konkretizirati problem koji se očituje u dijalogu svijeta i čovjeka u potrazi za istinom. Tako uočavamo metaforičnu, odnosno prenesenu ulogu dijaloga. Dijalozi nisu klasični, oni se u ovom djelu promatraju kroz potpuno suprotnu formu, a to je forma monologa. Upravo se kroz tu paradoksalnost u kojoj se

monolozi pojavljuju kao dijalozi provlači tematski dijalog čitave poeme – dijalog svijeta i čovjeka u potrazi za istinom. Monolozi, odnosno dijalozi, različito su artikulirani kroz čitavu poemu, a u njima se Job hvata u koštac s mučnim problemom: zna da nije kriv a ipak trpi. Siguran je da nije učinio ništa čime bi zaslužio toliku nevolju, ali bez obzira na to ne prosvjeduje (Usp. Harrington, 1993:283). Stavovi Joba i njegovih prijatelja suviše se razlikuju te se unutar dijaloga postupno razilaze. Job pokušava na sve načine uvjeriti svoje prijatelje da shvate njegov položaj, ali bezuspješno.

5.2. POHVALA MUDROSTI

U Knjizi o Jobu postavlja se pitanje odakle dolazi mudrost (Job 28, 12-20). Odgovor je da mjesto mudrosti ostaje čovjeku skriven (Job 28, 21-23). Da bi saznao što je i gdje je mudrost, Job poziva Boga u pomoć. Kod Joba se mudrost javlja razlučena od Boga (jedino on zna gdje se nalazi). *Neki tumači smatraju da pjesma o mudrosti ne može izvorno biti Jobova jer sadrži drugačije poimanje mudrosti od Jobova ili njegovih prijatelja* (Lovrinčević, 2010:151). Nadalje, Lovrinčević u svom članku navodi kako po Jobu mudrost iščezava u susretu s čovjekom, ona ga nadilazi. Čovjek traži mudrost, ali ona ostaje skrivena. Pohvala mudrosti je stavljena pri kraju kao rješenje problema. Svaki čovjek negdje u dubini sebe teži da spozna sebe i svijet oko sebe te da na kraju krajeva uspije. Ali s druge strane u sebi primjećuje ograničenje. Čovjek ne poznaje mudrost, njezin put ni zakone. Prema Jobu, mudrost nadilazi čovjeka. Lovrinčević u svome članku navodi kako je ono što čovjek osjeća odraz mudrosti u sebi samome. Čovjek teži za tim da spozna mudrost, otkrije tajnu života i ljudske patnje. Ne postoji racionalno objašnjenje Jobova problema. Ne postoji rješenje za Jobovu nezasluženu patnju kao ni za ljudsku patnju u današnjem svijetu.

6.3. MOTIV SPOZNAJE KROZ ŠUTNJU

Govoreći o, već gore spomenutoj, tišini Pravednoga patnika unutar ove poeme jasno se da izdvojiti motiv spoznaje kroz šutnju. Tišina predstavlja prijelaz preko svih patnji koje se s vremenom stvore na putu, Jobov muk nam predstavlja bezuvjetno obožavanje i štovanje. Pokazujući se Jobu, Bog razotkriva Joba njemu samome, a Job ga sa srećom spoznaje. Upravo tako, spoznajući Boga Job je uspio spoznati samoga sebe te odlučuje da će njegova šutnja

postati i biti jezik njegove vjere. Tako gledajući, Joba promatramo kao lika koji raskošno šuti dok je njegova ljudska tišina istinski dijalog ljubavi. Kako bi se shvatilo značenje Jobove šutnje, poseže se za Jahvinom prvom besjedom unutar knjige o Jobu. Čitavo objašnjenje krije se u sljedećim stihovima:

(...) A Job odgovori Jahvi i reče:
„Odveć sam malen: što da
odgovorim?
Rukom ću svoja zatisnuti usta.
Riječ rekoh- neću više započeti;
rekoh dvije- al' neću nastaviti.“
(Job 40)

6.4. JOBOVI PRIJATELJI

Značajnu ulogu u ovoj poemi igraju Jobovi prijatelji. Jobovi prijatelji promatrani su kao predstavnici mudrosnog učenja prema kojemu pravednika u životu prati dobro, a bezbožnika zlo. Kroz duge razgovore uočavamo da Prijatelji nemaju odgovor na problem Jobova života te da je njihova mudrost ograničena. Job se kune na svoju pravednost, predbacujući štoviše Bogu njegovu samovolju i zloporabu Njegove svemogućnosti. To se uočava u sljedećem citatu:

„Ja znadem dobro; moj izbavitelj živi
i posljednji će on nad zemljom ustati.“
(Job 19,25)

Jobove prijatelje promatramo kao ljude koji brane pravovjerje. Oni su osobe koje prihvaćaju klasično učenje bez pogovora te ne dopuštaju mogućnost da to učenje Job u svom slučaju ne prihvaća. *Trojica Jobovih prijatelja zastupaju u svojim često suzdržanim, često pasioniziranim, katkada ironičnim ili čak ciničkiiznesenim govorima teologiju Ponovljenog zakona koja je dugi niz godina određivala shvaćanje retribucije,nagrade te naplate u Izraelu* (Hohnjec, 2000:121). Prema pravilu, koje je gotovo automatski funkcioniralo, morao je pravednik zbog svog pravednog života i ponašanja biti nagrađen već ovdje na zemlji, a grješnik je shodno svom djelovanju morao biti kažnjen. Sreća i blagoslov nalaze se s jedne te nesreća i

prokletstvo s druge strane. Ako je nekomu u životu bilo dobro, svatko je od ljudi znao da je takav čovjek pred Bogom opravdan, ako je nekome u životu bilo loše svi su znali da je on pred Bogom grješnik, označen i kažnjen.

Jobovi prijatelji su još jedna u nizu paradigmi ne koje nailazimo u ovoj pemi. Njihovo učenje povezano je s predrasudama koje su nerijetko dio našeg svakodnevnog života. Svijet je danas pun stereotipa, laži i predrasuda koji ne potječu iz nekog drugog, dubinskog značenja. Čovjek izgovori i nastavlja dalje svojim putem, svoj tijek misli, ne razmišljajući hoće li nekoga povrijediti. Sve to proizlazi iz površnog shvaćanja života.

Jobovi prijatelji uporno naglašavaju njegovu krivnju dok on ustraje pri svojoj nevinosti. Ne dopuštaju mu da im dokaže da su u krivu i da njihovo učenje ne mora nužno biti istinito. Upravo iz tog odnosa prijatelja i Joba možemo uvidjeti jedan od glavnih opisa današnjeg svijeta. Sagledavši tako koncepciju čitave knjige o Jobu možemo bez sumnje reći da nam ona svjedoči o krizi tadašnjeg uzročno-posljedičnog pogleda na svijet i život, a priča o Jobu klasična je ilustracija vjerovanja u pravedan svijet.

6.5. BESJEDE (poglavlja 3-27)

Glavninu knjige čine tri niza besjeda (poglavlja 3-27) između Joba i njegovih prijatelja Elifaza, Bildada i Sofara. Oni nagovaraju Joba da pred Bogom prizna svoj grijeh jer nijedan smrtnik nije pravedan. *U knjizi o Jobu pojavljuju se različiti književni obrasci koje, proširene uporabom, redakcija vješto objedinjuje* (Enciklopedijski teološki rječnik, 2003:458). Među tim obrascima, odnosno besjedama (Job, 3.-27.) pronalazimo i književnu vrstu „rasprave mudraca“ koja se temelji na traženju dokaza koji bi dokazali čvrsto gledište i svjetonazor. Više je no poznato, da se Jobova bolest koja ga je tako iznakazila zbiva kao vrhunac sveobuhvatne patnje nakon što je izgubio dom i obitelj.

7. BOŽJA PRAVDA U LJUDSKOM ŽIVOTU

Prolog i epilog opisuju Jobov život kao život od Boga blagoslovljenog, bogatog čovjeka, oca mnogobrojne djece, koji na zahtjev Sotone gubi u dvije kušnje kompletnu imovinu, djecu i svoje zdravlje. Poslije epiloga, jer se pokazao pred Bogom opravdanim, Job je postavljen u prijašnje stanje, njegov je posjed čak podvostručen te ponovo ima isti broj djece. Kao i patrijarsi umire u dubokoj starosti. Nakon uvodnog poglavlja, koje govori o nerazumljivoj sudbini, koja Joba šiba i daje udarac za udarcem, nalazimo pravi predmet knjige: diskusiju o Božjoj pravdi u ljudskom životu. Ovo je egzemplificirano Jobovim životom. Problem je zaoštren svakodnevnim iskustvom, koje se stalno ponavlja: nedužni pate, a bezbožnicima sve ide od ruke. Pisac je u Jobovoj knjizi povezao već postojeću pripovjedačku građu i niz veličanstvenih govora u književno djelo, što je trebalo pomoći čovjeku koji se hrvao sa svojom sudbinom i pitao se o smislu svoje patnje.

7.4. IZDRŽLJIVOST/STRPLJENJE

Slika Joba kao oličenja strpljivosti ne ukazuje na ono najbitnije. Jedan od Jobovih prijatelja grdi ga jer je drugima savjetovao da u teškim vremenima budu strpljivi, *„a (...) kad tebe stiže, klonuo si duhom, na tebe kad pade, čitav si se smeo!“* (Job, 4,5) Job mu uzvraća: *„Zar snage imam da mogu čekati?“* (Job, 6,11), što nam govori da je on manje uzor za strpljenje, a više za ustrajnost da se unatoč najtežim gubicima *„boji (...) Boga i kloni zla.“* (Job 2,3) Job nam vlastitim primjerom zorno pokazuje kako snagom vjere možemo prebroditi i nezasluženu patnju. Ne popušta pred navaljivanjem svojih prijatelja da prizna vlastitu krivnju jer točno zna da udarci sudbine koje je doživio nisu uzrokovani njegovim grijesima, a Bog mu to naposljetku i potvrđuje. *Jednako je nerazumno u doba nesreće ispovjediti grijehe koje nismo počinili, kao i ne ispovjediti ono što smo doista skrivili* (Tko je tko u Bibliji? Ilustrirani biblijski leksikon, 2003:204). Jobovo poricanje pomaže nam razjasniti razliku između tih dviju stvari.

Prihvaćeno teološko tumačenje smatra da je osnovno pitanje Knjige o Jobu problem zla i smisao patnje naspram Božjoj pravednosti. Istina, o tim se pitanjima raspravljalo, ali u obzorju posljednjih pitanja ljudskoga postojanja (Enciklopedijski teološki rječnik, 2003: 458). Tako Jobova patnja postaje prilika da se istakne problem ljudskoga postojanja i tame koja obavija čovjekov životni put pred Bogom. Problem je prije svega spoznajne naravi. Ljudska je mudrost, očito, dovedena u pitanje: njoj je nedostupan ustroj i smisao svemira. *Povrh toga, spoznaja koju*

čovjek ima o Bogu, a koja se temelji na poimanju božanskog djelovanja koje daje svakome prema njegovim zaslugama, prema kojemu pravednik i grješnik primaju svaki prema svojim zaslugama, ostaje bez riječi pred Jobovom tragedijom koja trpi bez krivnje (Enciklopedijski teološki rječnik, 2003:458).

Jobovo pitanje, dakle, potkrjepljuje neslaganje sa strogom primjenom načela plaće po zaslugama i ono ga prevladava. *U stvari, Job, pravednik, trpi ne zato što je kažnjen, nego zato što je iskušavan u vjeri* (Enciklopedijski teološki rječnik, 2003:459).

7.2. MOTIV ZASLUGE

Što znači zaslužiti nešto? Pretpostavlja se da osoba treba učiniti nešto kako bi si priskrbila neku zaslugu. Kao što je već rečeno, često se pretpostavlja da pravedno življenje rezultira zasluženim blagoslovom dok zloća rezultira nevoljama. No pretpostavljanje da građa stvarnosti sadrži pravedno razmatranje pojedinih zasluga čini se problematičnom ukoliko pravedni pate, a zli uspijevaju. Job se otvoreno buni protiv razumijevanja teorije o pravdi. On pomiče granice te teorije pokušavajući ukazati na stvarnost. *Ako grijeh uzrokuje propast, zašto onda Job pati bez uzroka, bez zasluge? Kako to može biti korektno, a kamoli pravedno?* (Anderson, 1976:68) *Job predstavlja lika koji je pravedan, nevin, ispravan te se kloni zla. On je suprotnost zlima koji su opisani u 21. i 24. poglavlju* (Hoffman, 1996:229). U članku Gozba zasluga: Razmatranje temeljnih načela zasluge u Jobu, Zachary Alexander navodi kako koncept pravednosti ne može postojati bez zarađenih moralnih i egzistencijalnih zasluga. On postavlja pitanje kako bi netko mogao zamisliti zaista pravednu osobu koja nije zaslužila svoju pravednost jer je pravednost kvaliteta koja se pridodaje osobi. Govoreći o Knjizi o Jobu, Job predstavlja apsolutno pravednog lika kojemu „na zemlji nema ravna“ (Job; 1,8; 2:3) te se njegova zasluga pretpostavlja. U 27. i 31. poglavlju jasno se može uočiti obrana Jobove pravednosti, dok se u zaključku ona i potvrđuje.

U Knjizi o Jobu jasno se uočava problem pravednosti odnosno postavlja se pitanje na koji način je Job odgovoran za svoju pravednost - je li on mogao zaslužiti stanje koje mu je Bog darovao? Sotona osporava Jobovu sposobnost zasluge. Bog tvrdi da je Job pravedan, no Sotona osporava samu ideju da ljudi mogu biti pravedni. *Job, tek smrtnik na temelju svojih moralnih manjkavosti, ne može stajati kao pravednik pred Bogom. Zaista to nitko ne može* (Balentine, 2006:129). Ova se ideja još jednom iznosi u 15. poglavlju: „Što je čovjek da bi čist mogao biti? Zar je itko rođen od žene pravedan? (Job 15, 14)

Petnaesto poglavlje završava usmjerenom debatom o ulozi ljudi u Božjem remek-djelu. Što su ljudi u odnosu na Boga? *Koji je njihov primjeren karakter, poziv i sudbina u svijetu gdje ih tješe proizvoljna dobra, a zlo ih napada na način koji se ne može u potpunosti predvidjeti niti u potpunosti razumjeti*? (Balentine, 2006:247) Balentine nadalje govori kako Elifazov odgovor glasi da je Bog neosporno pravedan i da svaki odnos s njim zahtijeva od ljudi da priznaju svoje pravo mjesto u hijerarhiji stvorenja. Nije na njima da se prepiru s Bogom o moralnoj zasluzi. Pojedina iskustva ne mogu pobiti božansku pravdu jer ljudi nisu u poziciji da sude. Elifaz zapravo tvrdi da ljudi ne zaslužuju ništa jer nisu odgovorni ni za jedan od slučajnih aspekata svog postojanja. Zachary Alexander tvrdi da samo genetsko naslijeđe, odgoj i okolina mogu utjecati na zaslugu te se stoga nikoga ne može držati odgovornim za posjedovanje bilo koje moguće osnove za zaslugu.

Job ne može prihvatiti Elifazov savjet jer mu on ne donosi nikakvu utjehu. Iako se Job nastavlja pouzdavati u Boga, zabrinutost i samoća ulijevaju se u njegov opustošeni svijet. On ostaje ustrajan u pravednosti čak i nakon što Bog dopušta Sotoni da mu oduzme sve. *Čini se da to dokazuje njegovu zaslugu i uistinu se ne može zanemariti činjenica Jobove pravednosti* (Alexander; 2009:27). Alexander dalje ističe da nije jasno kako posjedovanje sposobnosti razmišljanja ili iskustva ili življenja, kao podskup većeg društva, čini osobu zaslužnom. Knjiga o Jobu nam svjedoči o tome da su mnogi aspekti ljudske naravi podložni Božjoj volji. Ljudi se promatraju kao odgovorni, slobodni i zaslužni, ali isto tako oni su i podložni i bespravni pred Bogom.

7.3. MOTIV PATNJE

Na svijetu postoji mnogo različitih ljudi, kultura i stavova, ali unatoč njihovim različitostima ono što svi razumiju i ono što ih sve povezuje jest patnja. Ne postoji čovjek koji se nije susreo s njom ili je osjetio u svome životu. Patnja je zapravo stalna čovjekova pratnja u životu. Nesumnjivo je da svatko od nas u sebi može prepoznati Joba, a sama Knjiga o Jobu govori o patnji koja postaje nerazumljivom i teško shvatljivom.

U ovom se trenutku nameće pitanje, bismo li mi, kao pojedinci, danas mogli nastaviti svoj život da nam se ovog trenutka dogodi sve ono što se dogodilo Jobu. Razmišljajući o tome na taj način, ne možemo ne povezati Jobovu situaciju s nedavnim stanjem u Slavoniji kada su tisuće i tisuće ljudi u samo nekoliko minuta ostali bez svega što su stvarali godinama. Ružno je govoriti da je netko zaslužio zlo i patnju, no nedvojbeno je da je među svim nesretnim ljudima bilo i onih

moćnih, zlih za koje su mnogi pomislili: „ ma neka, zaslužili su.“ Naravno, takvo razmišljanje nije ljudski jer svi smo ljudi i griješimo i nikada ne treba upirati prstom u drugoga. No postavlja se pitanje, koliko je „Jobova“ bilo među tim ljudima? Koliko ljudi je stradalo, a da nisu nikome ništa zlo učinili? Koliko je siromašnih ljudi stradalo, a bili su sretni i s onim malo što imaju?
Nesumnjivo je da je tisućama ljudi samo kroz glavu prošlo pitanje što su skrivili Bogu da im se takve nesreće događaju. Mnogi su ljudi, baš kao i Job osobno pokušali odgonetnuti razloge svoje gorke muke i sudbine. Mnogi su se, kao i Job pobunili protiv Boga, označili ga svojim neprijateljem, žestoko se naljutili na njega.
„Borba“ nesretnih ljudi s Bogom ide od ljubavi preko neprijateljstva, potpunog nerazumijevanja, neshvatljivog Boga do tajnovitog, nadmoćnog Boga koji ima svoj plan s ljudima i u koji se ljudi jednostavno trebaju i moraju uklopiti. Upravo nam Knjiga o Jobu želi poručiti da je smisao Božjeg djelovanja za čovjeka neshvatljiv. Bog se javlja patniku Jobu. Dakle, čovjek ni u patnji nije zaboravljen od Boga.

Patnja može biti osmišljena. *Kad dođe do krajnjih granica u kušnji, kad osjeća da mu je svaka nada srušena, vjernik počinje shvaćati da je Božja šutnja zapravo njegova vlastita* (Lovrinčević, 2010:155), a čovjek najsnažnije progovara u najtežim patnjama. U konačnici, Jobova drama ne rješava problem patnje i boli, a to pitanje i dalje ostaje otvoreno.

8. KNJIGA O JOBU I OSTALA DJELA SVJETSKE KNJIŽEVNOSTI

Mnoga su književna djela inspirirana Poemom o Jobu. Devetnaesto je stoljeće doba romantizma. *Romantični je Job svjedok čovjekove tuge, njegova nemira, čežnje za beskonačnim* (Rječnik Biblijske kulture; 1999: 87).

U XX. stoljeću Jobova nam se tjeskoba čini jako bliskom. Od Drugog svjetskog rata Jobov krik nalazi još više odjeka. Ionesco se „osjeća Jobom“ i postavlja osnovno pitanje: „Što hoćete od mene?“ (Čovjek stavljen u pitanje, 1977) *Djelo Becketta, „tog Jobova suvremenika“ kako ga je opisao Ionesco, prožeto je jobovskom usamljenošću* (Rječnik Biblijske kulture; 1999:87).

Profesor Šimić u svome članku „Protestiram, dakle jesam“ u kontekstu Knjige o Jobu iznosi pojam „buntovni ateizam“, pojam koji je nastao kao rekacija ne teodiceju koja je patnju i zlo u svijetu tumačila kao posljedicu slobodne volje. *Teodicejsko pitanje u užem smislu, kao pitanje o Bogu i patnji, nastalo je zapravo preklapanjem grčkoga filozofijskog poimanja umnog reda svijeta i biblijsko-kršćanskoga govora o svemogućem Bogu stvoritelju koji stvara svijet iz*

ničega (Šimić, Vijenac 412). Nadalje, Šimić u članku iznosi teze kako Bog ne želi patnju, ali dopušta je zbog većeg dobra što ga donosi postojanje slobodne volje, a koje podrazumijeva i njezinu zlouporabu. *Takva teodiceja je teološka: sloboda je nužna za moralni i osobni razvitak čovječanstva, a zlo se javlja kao negativna popratna pojava čije će postojanje biti opravdano u budućnosti* (Šimić, Vijenac, 412). Tako sagledavši pojam teodiceje, Knjigu o Jobu jasno možemo povezati s romanom *Braća Karamazovi* Fjodora Mihajlovića Dostojevskog. Poveznica je vidljiva u poglavlju Buna u dijalogu između Ivana Karamazova i njegova mlađeg brata Aljoše. Ivan Karamazov očito odbacuje tradicionalno mišljenje koje je rješenje teodicejske problematike vidjelo u krajnjoj harmoniji. *Ivan zapravo anticipira potrebu drugačijeg rješenja, rješenja koje će čitatelju ubrzo biti ponuđeno u odgovoru mladog Aljoše* (Šimić,Vijenac, 412):

„Pa to biće postoji, i ono može sve oprostiti, sve i svima i za sve, zato što je ono samo dalo svoju nevinu krv za sve i svakoga. Ti si njega zaboravio, a na njemu se zida zgrada, njemu će klicati: U pravu si, Gospode, jer su se otvorili putovi tvoji.“

Ivanov odgovor glasi:

„Ne, nisam ga zaboravio, već sam se, naprotiv, cijelo vrijeme čudio zašto ga tako dugo ne spominješ, jer obično vaši u polemikama prije svega njega ističu.“

Više je no uočljiva intertekstualna poveznica romana Braća Karamazovi s Knjigom o Jobu (Šimić; Vijenac, 412). To je najuočljivije u riječima starca Zosime koji prije smrti spominje knjigu o Jobu. „(…) *Ne mogu bez suza čitati tu svetu priču. A koliko tu ima velikog, tajnog i nezamislivog! Slušao sam riječi podrugljivaca i hulitelja, ohole riječi: kako je mogao Gospod svog voljenog svetitelja predati đavlu za zabavu, uzeti mu djecu, kazniti njega samog bolestima i ranama, tako da je crijepom čistio gnoj sa svojih rana, i radi čega; samo da bi se mogao pohvaliti pred sotonom: Evo šta – kaže – može pretrpjeti moj svetitelj radi mene! Ali u tome je veličina što je u tome tajna – što su se tu prolazni lik zemaljski i vječna istina dodirnuli. Pred istinom zemaljskom izvršavao se akt vječne istine. Tu tvorac kao u prve dane stvaranja svaki dan završava pohvalom: Dobro je sve što sam stvorio – gleda Joba i ponovo se hvali stvorenjem svojim. A Job, hvaleći Gospoda, služi ne samo njemu nego će poslužiti i svemu što je on stvorio s koljena na koljeno i zauvijek, jer je tome i bio namijenjen. Gospode, kakva je to knjiga i kakve su to pouke.“*

9. ZAKLJUČAK

Knjiga o Jobu nesumnjivo je jedna od značajnijih djela svjetske književnosti. Progovara o temeljnim problemima života kao što su patnja i nepravda. Sama tematika ove poeme vrlo je bliska suvremenom čovjeku jer je svijet danas okružen nezasluženom patnjom i nepravdom. Cijeli je Jobov život uokviren milošću Božjom, premda se to u određenim trenutcima nije tako činilo. Da je Knjiga o Jobu vrlo važno djelo, svjedoči i sama činjenica da je poema prisutna u važnijim djelima svjetske književnosti. U današnjem svijetu, svi možemo u sebi prepoznati Joba i na neki se način poistovjetiti s njim. Priča o Jobu može nam dati snagu i vjeru u bolje sutra baš kao što i Job na kraju ispunjaca i dovršava svoj život pred Bogom i pod Božjim vodstvom pred čijom se neistraživom mudrošću on u dubokom poštovanju klanja.

10. LITERATURA

Anderson, F. Job: An Introduction and Commentary. Downers Grove: Inter- Varsity Press, 1976.

Balentine, S. Job.Macon: Smyth & Helwys, 2006.

Enciklopedijski teološki rječnik, Zgareb, 2009.

Kateheza 32 (2010)2, 139-156; Adrijana Lovrinčević, Knjiga o Jobu

KAIROS- Evanđeoski teološki časopis, Godište III. (2009.), br. 1, str. 23-34

Gozba zasluga: Razmatranje temeljnih načela zasluge u Jobu

W. Harrington, *Uvod u Stari zavjet. Spomen obećanja,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

N. Hohnjec, *Job. Nedužni patnik,* u: Vjesnik đakovačke biskupije, 2 (2000.)

Tko je tko u Bibliji? Ilustrirani biblijski leksikon, 2003.

Enciklopedijski teološki rječnik, Zgareb, 2009.

W. HARRINGTON, *Uvod u Stari zavjet. Spomen obećanja,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

ONLINE LITERATURA:

Šimić, Krešimir; Braća Karamazovi

http://www.step.hr/cooltura/45-knjige/348-braca-karamazovi.html

Matica Hrvatska, Vijenac 412, Esej, književnost

http://www.matica.hr/vijenac/412/Protestiram,%20dakle%20jesam/

Anić, Vladimir; Ivo Goldstein, Rječnik stranih riječi, Zagreb, 2000. 2. izdanje